

Berättelse om fabrikören och destillatören Ludwig Leissner

Carl Ludwig Gottlob Leissner föddes 1782 i Leipzig. Han inflyttade farmaceututbildad till Sverige 1815 och bosatte sig i Blekinge. Först i Olofström som fabrikör av sirap, sprit och likör på Holje bruk, som ägdes av en överste Carl von Dannfelt. Från 1825 till 1859 bedrev han tillverkningen på gården Ekeberg i Mörrums socken. 1859 flyttade han till Karlshamn, där en av hans fem söner blev rådman, och avled där 1860. Gravstenen över Ludwig och hans svenska hustru Dorothea står fortfarande kvar vid kyrkan.

”Leisagården” Ekeberg låg i Mörrums socken men alldeles vid nuvarande samhället Svängsta och till gården hörde även en del mark på Asarumssidan. Ludwig Leissner ägde gården från 1825 till 1859. Det enda som finns kvar på platsen är en stenmur, en äng och brofästen till Leisabron som Ludwig lät bygga 1839. Det var en stenvälvbro som senare rasade och som revs i slutet av 1890-talet. Förbi platsen går numera en vandringsled längs Mörrumsån och det finns en skylt uppsatt på Leisavången som berättar om gården och dess olika ägare under 1800-talet. Mangårdsbyggnaden revs på 1860-talet och återuppfördes i Torarp där det fortfarande står kvar.

Översten Carl von Dannfelt, född i dåvarande Svenska Pommern år 1773, var en flitig resenär i Sverige och Europa och skrev långa tider ”journaler” – ett slags dagböcker – som jag fick tillfälle att ta del av under fem sommarveckor år 1992. Jag fick då lova att bara använda vad som fanns om apotekaren Leissner och hans verksamhet. Arbetet underlättades av ett register, som hänvisade till varje ställe i journalerna där Leissner eller hans verksamhet omtalades. Journalerna var skrivna på tyska i 39 band och hade översatts till svenska i slutet av 1800-talet av dottersonen, sedermera generalkonsuln Carl Juhlin-Dannfelt, och blev då 12 band. Ett och annat hade väl uteslutits i den svenska översättningen men mest berodde minskningen av antalet band på att det var helt olika format.

År 1815 studerade Dannfelt i Berlin ”förädling av brännvin”. Ett bränneri fanns på Lilla Holje i nuvarande Olofström som Dannfelt köpt 1813. Han följde föreläsningar av en professor Dorn och

träffade då en annan elev, apoteksprovisorn Carl Ludvig Gottlieb Leissner, född i Leipzig 1782, och alltså 9 år yngre än Dannfelt. En provisor är en yrkeskunnig föreståndare, som inte är ägare, men som i övrigt i alla avseenden ska kunna leda ett företag.

Leissners fader hade varit ägare av ett betydande apotek i Leipzig men dött och modern hade gift om sig med en ny apotekare. Ludvig fick ut sitt fadersarv och köpte en lantgård. Vid det stora Völkerschlacht vid Leipzig 1813, där Napoleon med 157 000 man stod ensam mot en allierad armé med Storbritannien, Ryssland, Preussen, Österrike och i någon mån Sverige under kronprinsen, sedermera Karl XIV Johan, sammanlagt 285 000 man i tre arméer. Svenske kronprinsen hade varit fransk marskalk men mot slutet dragit sig undan Napoleon. Han var nu befälhavare över en av de allierade arméerna, men manövrerade försiktigt med de svenska trupperna. Han sparade dem nog med tanke på kommande uppgifter i Norge. Sverige hade ju nyligen förlorat Finland och det fanns tankar på att bilda en union med Norge. Efter det stora fyradagarsslaget blev stora områden, inklusive Leissners lantgård, helt föröddade och Leissner flydde till Berlin. Senare återvände han för att söka sin fästmö men kunde inte finna henne. "Ruinerad genom kriget liksom så många andra nödgades han nu tjena för sitt dagliga bröd", skriver Dannfelt.

Till Blekinge

Dannfelt föreslog nu Leissner att följa med hem till Lilla Holje och efter en veckas förberedelser gav man sig iväg. I en liten öppen korgvagn täckt med lärft for man till Stralsund. Stralsund hade länge varit svenskt men tillföll nu 1815 Pommern. "Och med god vind kom man med postjakten till Ystad efter endast en natt."

I avtalet mellan Dannfelt och Leissner, som skrivits redan i Berlin talas endast om tillverkning av sirap och avlöningen skulle vara 30 Friedrichs d'or om året jämte fritt vivre, d.v.s. mat och husrum. Friedrichs d'or var ett guldmynt och beloppet motsvarade ungefär 300 riksdaler banko eller 450 riksdaler riksgälds.

Senare blev Dannfelt betänksam och tyckte han varit oförsiktig när han skrev avtalet "som senare skulle ge anledning till så många tvister". Men ännu litet senare menade han att han "min vanliga lycka lät mig här finna en man, vars sällsynta kunskaper, arbetsförmåga och uthållighet voro nästan exempellösa och skänkte oss

båda inkomster överstigande våra djerfvaste förhoppningar.”

År 1817 blev den nya sirapsfabriken färdig och man tillverkade även stärkelse, potatismjöl och granulat. Jag vet inte vad slags granulat det var, men kanske var det vad som senare har kallats för sagogryn. Kapaciteten uppgavs till 340 kg per dag. Dannfelt hade ansökt om monopol på sirapstillverkningen, men Vetenskapsakademien hade avstyrkt. Den berömde kemisten Berzelius hade menat att sirap var en alltför enkel tillverkning och kunde tillverkas som husbehovsnäring på olika gårdar.

Leissner kom då på att tillverka ”artificiell cognac”. Riktigt hur det gick till att tillverka cognac har jag inte lyckats utforska och något recept har jag inte funnit men den viktigaste råvaran har väl till större delen funnits på gården. Där fanns ju liksom på många andra större gårdar vid denna tid ett brännvinsbränneri. Råbrännvinet kunde sedan renas mer eller mindre genom upprepad destillering. Från modern tid känner vi numera till den svenska världssuccén Absolut. Det vill säga absolut rent brännvin. Den fabrik som Leissner åtagit sig att bygga kallades först sirapsfabriken och senare likörfabriken. Jag vet inte om det finns några rester kvar av den efter snart 200 år.

Det första ankare cognac, som Leissner under 1817 på prov sände till Wideman & Silfverberg i Stockholm konfiskerades vid Tullkammaren som utländsk, oförtullad vara. Dannfelt fick vid rådhusrätten i Carlshamn ”gå ed på” att den var tillverkad vid Holje. Det gav tydligen god PR och Wideman & Silfverberg rekvirerade redan det första året tusentals kannor (1 kanna = 2,617 liter).

Enligt avtal mellan Dannfelt och Leissner skulle Leissner ha 1/6 av vinsten, utöver lönen, 10 Friedrichs d’or samt fritt vivre, men han begärde redan 1818 extra utdelning av 500 riksdaler, som Dannfelt ansåg sig tvungen att gå med på. Avtalet mellan dem gällde ju endast sirap och talade inte om några drycker. Dannfelt fick nöja sig med en vinst på 1200 riksdaler detta år. Jag fortsätter nu med olika nedslag i Dannfelts journaler.

Avsmakning

Vid ett möte med taxeringskommittén hade värdet av Holje höjts från 16 000 riksdaler till 46 000. Man åberopade speciellt den brännvinshandel som Dannfelt bedrev med inköpt brännvin från större och mindre brännerier i trakten. Denna brännvinshandel var Dannfelts

verksamhet och den hade Leissner inget med att göra. Men nu medförde han "några dussin flaskor likör" som gåva till landshövdingen och fick en viss lindring. Samhället går framåt. I Sverige anses väl numera inte lämpligt att medföra "några dussin flaskor likör" till taxeringsnämndens ordförande om man vill klaga på skatten.

År 1821 var Dannfelt i Stockholm och hade med sig prover av Leissners tillverkningar, som han nu ansåg "hade nått en hög grad av fullkomlighet". Vid Lantbruksakademien blev de uppvisade, avprovades och avsmakades och vann allmänt erkännande. Av presidenten, baron Edelcrantz, uppmanades han att bringa dem till konungen, Karl XIV Johans, kännedom. Som född fransman borde han väl uppskatta en fin cognac. Dannfelt fick också audiens hos kungen, som vänligen bad honom komma igen påföljande dag med prover. Men stämningen hade då helt förändrats. Livmedicus Edman skulle ha inbillat kungen att han kunde bli förgiftad skriver Dannfelt. Hos kronprins Oscar hade han heller ingen framgång. Baron Edelcrantz vid Lantbruksakademien tröstade honom dock med att han ändå hade god avsättning och god förtjänst av sina tillverkningar.

År 1822 reser Dannfelt till Köpenhamn i sällskap med Leissner, "denne rastlöst arbetande man" som Dannfelt skriver. Leissners "dividend" hade nu stegrats till 33 1/3 % av nettot och hur "sparsam han än var uppoffrade han gerna de på hans lott kommande kostnaderna." Pingsthelgen tillbringades på Widtsköfle och sedan bar det av till Landskrona. Där fick man motvind och måste återvända. Nästa dag

Pris-Courant
öfver
åttillige tillverkningar vid Holjö gård i
Blekinge.

	med Bout.	utan Bout.
Cognac Bout.	2 9 6	2 9 6
Rum dito	1 27 4 12	1 27 4 12
Spiritus Vini dito	1 27 4 12	1 27 4 12
Vinättika dito	1 27 4 12	1 27 4 12
Hallonättika dito	1 27 4 12	1 27 4 12
Magdroppar dito	1 27 4 12	1 27 4 12
Punsch Essence dito	1 27 4 12	1 27 4 12
Bischoff Essence dito	1 27 4 12	1 27 4 12
Bischoff dito	1 27 4 12	1 27 4 12
Fina destillerade Brän- viner.		
Pommerans Bout.	2 9 6	2 9 6
Genevra dito	1 27 4 12	1 27 4 12
Neglike dito	1 27 4 12	1 27 4 12
Kranbambull dito	1 27 4 12	1 27 4 12
Kummin dito	1 27 4 12	1 27 4 12
Fina Liqueurer.		
Pommerans Bout.	2 9 6	2 9 6
Neglike dito	1 27 4 12	1 27 4 12
Kalmus dito	1 27 4 12	1 27 4 12
Kummin dito	1 27 4 12	1 27 4 12
Hallon dito	1 27 4 12	1 27 4 12
Ätis dito	1 27 4 12	1 27 4 12
Fänköl dito	1 27 4 12	1 27 4 12
Finaaste Socker Li- queurer.		
Chocolade Bout.	2 9 6	2 9 6
Cuirassow dito	1 27 4 12	1 27 4 12
Citron dito	1 27 4 12	1 27 4 12
Guldvaasser dito	1 27 4 12	1 27 4 12
Caffe dito	1 27 4 12	1 27 4 12
Kalmus dito	1 27 4 12	1 27 4 12
Kanel dito	1 27 4 12	1 27 4 12
Kummin dito	1 27 4 12	1 27 4 12
Marssequin dito	1 27 4 12	1 27 4 12
Muscott dito	1 27 4 12	1 27 4 12
Neglike dito	1 27 4 12	1 27 4 12
Orangeblomma dito	1 27 4 12	1 27 4 12
Parfait Amour dito	1 27 4 12	1 27 4 12
Persico dito	1 27 4 12	1 27 4 12
Ratsfa af Körahär dito	1 27 4 12	1 27 4 12
Rosell dito	1 27 4 12	1 27 4 12
Vanille dito	1 27 4 12	1 27 4 12
Apelsin dito	1 27 4 12	1 27 4 12
Eau de Cologne dito	1 27 4 12	1 27 4 12
Essence de Stange dito	2 9 6	2 9 6

Det var inget litet sortiment som Leissner och Dannfelt kunde erbjuda sina köpare.

var Leissner betänksam inför ett nytt försök, men Dannfelt lyckades övertala honom att våga ett nytt försök. I Köpenhamn berättar Dannfelt om många lustbarheter under flera dagar med högre adelsmän och med danska hovet, men Leissner omnämns inte mer utan torde ha återvänt tämligen snart hem till sina destillationsapparater.

1823, den 30 april, ger sig Dannfelt ut på en ny resa via Kristianstad och Köpenhamn och ut i Europa och han skriver: "I Christianstad mötte mig en från Stockholm anländ ny hushållerska, mamsell Dorothea Norling." Dannfelt hade varit i Stockholm under vintern och annonserat i tidningarna. Han hade träffat avtal med kyrkoherdedottern mamsell Norling att bli hushållerska på Lilla Holje i stället för den dåvarande, som hade "ett föga inbjudande yttre och ringa kunskaper och sparsamhet och då och då sade upp sin plats, vilket hon dagen efter ångrade eller glömde." Men när nu den nya hushållerskan kom hade både Dannfelt och tjänstgörande hushållerska ångrat sig. Dannfelt tycks inte ha berättat för den tjänstgörande att han hade en ny på ingående. "Jag försökte därför förmå henne att återvända till Stockholm. Det förklarade hon sig också villig till, men fordrade en ersättning av 36 riksdaler." Hon hade ju länge förberett sig i Stockholm och sedan gjort den långa resan till Christianstad med postdiligenser. Det tog minst en vecka och skulle tagit en vecka tillbaka. Men Dannfelt erbjöd endast 24 riksdaler. "Då vi sålunda ej kunde komma överens", skriver Dannfelt, "reste hon till Holje, och jag reste till Köpenhamn och vidare ut i Europa. Vid Holje förälskade sig inom kort den för mig så inbringande fabrikör Leissner i henne, och vid min återkomst från utlandet föreställde han henne såsom sin brud."

Nytt kontrakt

"Detta hade för mig ytterst viktiga finansiella följder", skriver Dannfelt vidare, "då med Leissners alltjämt sig ökande förmögenhet, den äregiriga frun, som snart fann sin ställning på Holje alltför underordnad, förmådde sin man att inköpa den en mil från Carls-hamn belägna vackra egendomen Ekeberg, dit fabriken under 1825 flyttades, varefter med nöd och som en konsideration nytt kontrakt på 10 år avslöts, vari mig tillförsäkrades halva nettoinkomsten, men varigenom jag i hyror och andra förmåner gick förlustig minst 2 000 riksdaler årligen."

Här kan man som Leissnersläkting undra över varför Leissner över huvud taget ansåg sig böra gå med på ett nytt tioårskontrakt, som gav Dannfelt halva nettovinsten. Det första 10-års-avtalet hade ju just löpt ut och Dannfelts insats tycks ju bara ha bestått av att han höll en viss kontakt med försäljningskanalerna, Wideman & Silfverberg i Stockholm och Lorent i Göteborg, som startade porterbryggeriet vid Klippan. Men han insåg väl att då som

Ekeberg (nära kartans mittersta, vänstra del) med bron över Mörrumsån till gamla landsvägen (Holländarevägen).

nu är försäljningskanaler och PR mycket

viktig. I något sammanhang har det också framskyttat att Dannfelt hade försökt finna en ny destillatör sedan Leissner flyttade till Ekeberg. Han skulle då ha kunnat bli oberoende av Leissner. Dannfelt hade nu hela tiden full insyn i Leissners bokföring. Varje år kom han till Ekeberg för att göra årsavslut. Så småningom kom de överens. Men senare när svärsonen Juhlin representerade Dannfelts intressen gick det lättare.

Inom släkten Leissner vill vi vad det gäller drycker, gärna förknippas med vad som numera kallas punsch, baserad på arrack. Men benämningen punsch användes vid denna tid även för en blandning av viner; det som nu kallas bål. Hos Dannfelt förekommer ett recept bestående av 4 buteljer Champagne, 4 buteljer Mosel, 4 buteljer Rhenskt och 4 buteljer Madeira, som vid något tillfälle skulle ha avverkats av 12 personer i ett sällskap i Växjö, varefter

Ekeberg flyttades omkring 1860 till Thorarp väster om Asarum.

man gick på teatern. På en prislista från Holje bruk förekommer också punschextrakt.

Vid ett annat tillfälle omnämns dock faktiskt arrakspunsch. Dannfelt bor någon månad i Gävle. Sällskapsliv etableras, varvid arrakspunsch, "som jag inte tycker om och anser vara ohälsosam utgjorde den vanliga sällskapsdrycken."

I boken Asarum en Blekingesocken heter det om Leisagården vid Mörrumsån att Leissner inrättade ett reningsverk för råbrännvin, som han inköpte från kringliggande brännerier. Husbehovsbränningen var ju då tillåten. En del av det renade brännvinet såldes, men en hel del användes för tillverkning av punsch och likörer, som via Karlshamn såldes ut över landet. "Fabrikör Leissner skulle ha varit den förste, som tillverkade dessa drycker i vårt land", heter det i boken från Asarum.

Några år efter Leissners flyttning till Ekeberg i Mörrum vid nuvarande Svängsta är det uppehåll i Dannfelts journaler och när han åter kommer igång 1828 klagar han på samarbetet. "Ekeberg är föga lämpande sig till förströelse, då Leissners girighet, alltmer stegrade pretentioner och otacksamhet mot mig, som ju skapat hans lycka och numera hans 40 000 riksdaler överstigande förmögenhet kunde annat än djupt sår mig. ... Billigtvis måste jag dock erkänna" – anförtror han sin dagbok – "att mitt nuvarande lyckliga läge nästan helt och hållet är att tillskriva den av honom sedan 1815 skötta fabriken, av vilken jag redan skördat en avkastning av

100 000 Rd. Genom kontrakt tillförsäkrad att till 1836 vara bolagsman i densamma, synes det i hög grad förarga Leissner att årligen med mig dela det feta stycket."

I september 1829 hade kronobefallningsman Sandstedt lagt beslag på Leissners samtliga brännvinspannor med anledning av att all tillverkning av brännvin förbjudits på grund av befarad missväxt. Men Leissner beklagade sig. Han tillverkade inte brännvin och förbrukade alltså ej potatis. Han förädlade redan tillverkat brännvin och tyckte han kunde få fortsätta med det så länge han hade råbrännvin att tillgå. Han hade besökt Sandstedt och försökt få honom häfva beslaget, men i egenskap av utlänning inte vetat vad som var en lagom avpassad muta. Han hade varit alltför knusslig. Nu fick han genom Dannfelts förmedling på nytt besöka Sandstedt för att bättra sig. Vid detta andra besök kunde Leissner med hjälp av 300 riksdaler bko köpa Sandstedts tjänsteplikt och samvete och beslaget återkallades. "Denna utgift påförde Leissner vår gemensamma räkning och oaktat min protest nödgades jag finna mig häruti. Heldre än att ingå på upphävande av kontraktet, som beredde mig en årlig inkomst av 4 000 á 5 000 riksdaler årligen."

I mars 1830 besökte Dannfelt Ekeberg och lyckades avgöra alla tvistiga punkter i föregående års räkenskaper, "varvid jag dock tvingades betala hälften av de 300 riksdaler, som Sandstedt fått för upphävandet av beslaget på brännvinspannorna och derjämte hela det belopp, som Trägårdh fått för förmedling härvid, men å andra sidan kunde jag ej vara annat än tacksam för hans rastlösa verksamhet, som även detta år beredde mig utan ringaste besvär en ren inkomst av 4 200 riksdaler."

Hos Mollbergs i Helsingborg gav excellensen Gustaf Bonde till Säfstaholm och Trolleholm ännu en middag "samt dröjde derefter under återfärden till Trolleholm några timmar på Ramlösa (som Dannfelt nu hade köpt), varvid han provade mina likörer av vilka jag förärade honom några buteljer." Ännu fem år efter det att likörfabriken flyttats från Holje till Ekeberg talar Dannfelt om "mina likörer". Med all rätt, han har fortfarande 50 % av vinsten.

1832 får vi veta att Dannfelt vrickat en fot under en resa i Skåne och på grund av en alltför kraftig kur med Spansk Flugla varit ordentligt sjuk. Nästan dagligen kom besökande till honom, bland annat Leissners under tre dagar då en lysande bal hölls i prostgården.

I april 1832 får Dannfelt en vänlig inbjudan från Leissner.

Dorothea och Ludwig Leissner. Förmodligen målade 1834 av den kände porträttkonstnären Carl Petter Lehmann, som då befann sig i Karlshamn och här avporträtterade flera olika karlshamnspar. Foto: Jacky Leissner.

Dannfelt hade från Köpenhamn sänt honom aromatiska oljor, som Leissner beställt. Dannfelt hade sällskap av dottern och en svåger. Han hade inte varit där på ett helt år "och då jag från därvarande fabrik hade min säkraste och bästa inkomst var detta en skyldig uppmärksamhet."

"Leissners hade inte trott på vår ankomst och var inte förberedda, men mottagandet var som vanligt storartat. Som vanligt funnos inga andra gäster där." Dannfelt hade önskat låna Leissners präktiga vagnshästar för en stadsfärd till Karlshamn, men det gick inte Leissner med på. Dannfelts egna var genom brännvinstransporter så utmagrade att de knappt förmådde släpa dem fram. Dannfelt, före detta överstelöjtnant vid pommerska intendenturen, borde nog skaffa sig bättre vagnshästar.

Nyårsafton 1834 skriver Dannfelt efter analys av sitt kroppsliga och andliga välbefinnande och sitt förhållande till sin Gud. "... att mitt yttre läge är ej lysande men dock lyckligt. Genom den fortfarande oväntat lyckliga framgången av den fabrik, som jag sedan 1815 bedrivit tillsammans med Leissner, och som på min andel hittills avkastat 74 000 riksdaler banko, genom brännvinshandel, som givit omkring 20 000 riksdaler. Pappers- och annan handel yt-

terligare 20 000 riksdaler, följaktligen tillsammans cirka 120 000 Rd Banco hade jag med min förut ägda förmögenhet och med mitt i sanning sparsamma levnadssätt kunnat kallas en för min trakt rik man om ej tvenne omständigheter hade inverkat så på min förmögenhet att denna under senare år syntes vara i betydligt avtagande; ja, att jag ofta befann mig i rätt kännbar penningförlägenhet.”

”Den första av dessa orsaker var att min byggnads- och försköningslystnad, som ensamt för Holje medtagit omkring 40 000 Rd, men även detta hade jag väl kunnat efter hand bestrida om ej inköpet av Ramlösa med iståndsättande av dervarande byggnader utgjorde den klippa, på vilken min välgång – den lycka som hittills så troget följt mig – strandade. Omkring 80 000 Rd Bko använde jag här.”

Ännu 1834 var alltså ”samarbetet med Leissner” hans avgjort största inkomstkälla, betydligt större än den omfattande brännvinshandeln, som troligen genom marknadskrafternas spel både på inköps- och försäljningssidan, tidvis var utsatt för påfrestningar. Projekt Ramlösa var en katastrof. Redan vid förra delen av 1800-talet var turistanläggningar i Sverige med den korta sommaren en osäker verksamhet. Likör och punsch kan man dricka året om.

I april 1834 påminner Leissner Dannfelt om ”förlag”, d v s förskottsbetalning för de produkter som beställdes. Kanske inte för att han saknade egna tillgångar vid denna tid, troligen för principen. Detta avhjälpes dock av Silfverberg, försäljaren i Stockholm, som ständigt var vid god kassa. 1835 är det sista året för det andra 10-årsavtalet mellan Leissner och Dannfelt och om förlaget uteblir kanske inte Leissner vill förlänga avtalet.

I februari 1835 befinner sig Dannfelt sedan flera månader i Berlin och försöker finna en ny föreståndare för en egen likörtillverkning vid Holje för det fall att han inte lyckas förlänga avtalet med Leissner, som nu var inne på sista året.

Från Holje meddelas nu också att svärsonen Juhlin lyckats avsluta ett nytt, någorlunda förmånligt avtal med Leissner för en följd av år. Dannfelt skriver att ”en sten härigenom föll från mitt hjerta, ty oaktat mina talrika härvarande förbindelser skulle jag svårligen ha funnit Leissners make och jag hade derigenom förbehållit mig rättighet att å Holje anlägga en fabrik för tillverkning av vin och genever, vartill jag ivrigt sökte finna en lämplig verkmästare.”

I september 1836 kommer Dannfelt hem till Holje. Leissner kommer av en tillfällighet, men kunde ej förmås att stanna mer än

en dag men lovade återkomma till en stor fest för omkring 50 personer. "Leissner var sjelv en alltför verksam man för att ej begagna varje dag före sjöfartens avbrott till destillering för att derigenom i möjligaste måtto tillgodogöra sig av det kungliga medgivandet att även under förbjuden tid fortfara härmed. Oberäknat en avgift av 200 riksdaler banko för den vanliga tiden, hade för fabriken fortgång även under årets övriga del denna avgift nära fördubblats, hvari dock Juhlin genom en med vanlig talang skriven memorial lyckats ernå en väsentlig nedsättning. Antagligen kommer fabriken att även detta år lemna en anseelig dividend."

Dannfelt var enligt sina journaler tämligen nöjd med resultatet av likörfabriken vid Ekeberg under 1836. Ett nytt avtal hade slutits, men ingen uppgift finns om dividenden och inte heller om avtalets varaktighet.

Helnykter

1837, tredjedag jul är det sockenstämma i Jämshög, varvid Dannfelt avsäger sig ordförandeskapet (hur han nu med alla sina resor kunnat upprätthålla den befattningen?) Prosten Hammar sökte vältaligt be honom kvarstå. "Men då han i detta sammanhang uppmanade mig och alla andra till fullständig avhållsamhet från brännvin för oss själva, våra gäster och tjänare, samt bestyrka detta med våra namnteckningar, fann jag mig föranlåten att motsätta mig så tryckande förbindelser, hur mycket jag än städse ifrat mot bruket av brännvin och dettas beredning. För min egen del smakar jag aldrig denna dryck, vars sorgliga verkningar jag nästan dagligen ser, då jag finner min annars så dugliga bokhållare ligga drucken, ... ja, ofta även rättare och drängar ... men något annat än vin som prosten föreslog måste ersätta denna fördervliga dryck, som redan fört fäderneslandet till randen av undergång." "För mig personligen" – skriver Dannfelt – "är brännvinstillverkning så vedervärdig att jag aldrig kommer med min fot inom det hus där det bedrives; men hur fattig och blottställd vore jag ej i detta ögonblick om ej Leissners fabrik, handeln med brännvin och tillverkning av sådan förefunnits."

Det är genom Dannfelts journaler som vi fått vår mesta kännedom om invandraren till Sverige Ludwig Leissner. Vi har mött en – med Dannfelts ögon – ständigt och flitigt arbetande fabriksör, som ofta hade tvister med sin arbetsgivare och senare samarbetspartner.

Leissner ansåg nog att Dannfelt hade en väl stor del av likörfabri-
kens vinst. Det gällde i synnerhet sedan man flyttat tillverkningen
till Ekeberg. De båda tycks dock slutligen ha kommit överens efter
mer eller mindre hårda förhandlingar. Deras intressen var ju ge-
mensamma men samtidigt motstridiga. Numera skulle man väl
också säga att personkemin inte stämde. Det gick lättare när svär-
sonen Juhlin under senare år skötte Dannfelts intressen.

1835 tycks Leissner ha övervägt att efter två 10-årsperioder inte
förlänga avtalet och sälja sina produkter utan mellanhand. Men
kanske bedömde han risken för alltför stor. Han kanske också kän-
de till att Dannfelt försökte finna någon kunnig och driftig person,
som kunde överta fabriken vid Holje.

På något ställe har vi läst att Leissner uppfostrade sina fem
söner till herremän, men vi vet inte varför ingen kunde överta
verksamheten. Kanske den senare blev mindre lönsam. Ett gene-
rationsskifte i ett enmansföretag medför ju problem när den eller
de som tar över ska lösa ut sina bröder, som rimligen vill få ut en
del av arvet.

Vi har läst att de "galna" pojkarna Leissner var mer intresse-
rade av att köra fyrspann än av arbete i fabriken. Fyrspann mot-
svaras väl av senare tiders sportbilar. De klarade sig bra i samhället
och tre av dem blev jurister, den yngste blev rådman i Karlshamn.
Dit flyttade Carl Ludvig Gottlieb Leissner 1859 och dog 1860, 78 år
gammal efter ett strävsamt liv. En två meter hög gravsten restes 40
meter söder om kyrkan och där står den fortfarande kvar.